

Život

Žene su nekad masovno gradile brodove, u brodogradilištu Vele Luke. Ova dramaturginja istražuje njihovu povijest

Razgovaramo s Dijanom Protić, voditeljicom projekta 'Graditeljice maestrala'

[Barbara Matejčić](#) 28. 12. 2020. 200 preporuka

‘Graditeljice maestrale’ lijep je naziv projekta koji vodi **Dijana Protić** u okviru pak šireg projekta Industrijska baština otoka Korčule.

Žene nisu gradile vjetar, već brodove, među ostalima maestrale, u velolučkom brodogradilištu, no detaljnije o tome razgovaramo s Dijanom Protić, dramaturginjom i suradnicom Centra za inovativne medije Akademije primijenjenih umjetnosti Sveučilišta u Rijeci.

MATEJČIĆ: Završili ste iscrpno istraživanje o radnicama brodogradilišta Greben, u čijem su središtu bile same bivše radnice. Koje ste uvide dobili?

PROTIĆ: Projekt industrijska baština otoka Korčule započet je 2014. u okviru udruge Siva zona na Korčuli pod vodstvom povjesničarka umjetnosti i kulturnih antropologinja **Lee Vene** i **Marije Borovičkić**. Ja sam se projektu pridružila 2017. i u dogovoru s voditeljicama, odlučila se baviti ženama koje su radile na odjelu plastike u brodogradilištu Greben, dok je **Božena Končić Badurina** kroz likovne radionice s djecom osnovnoškolskog uzrasta napravila umjetničku knjigu ‘Kad bi fabrika trubila’ i time obradila tvornicu za preradu i konzerviranje ribe Jadranka i tvornicu limene ambalaže 8. mart.

Istraživanje se odvijalo u više etapa i uključivalo je razgovore s kazivačicama, bivšim radnicama brodogradilišta Greben koje su svoj radni vijek provele na odjelu plastike, snimanje postojećeg stanja brodogradilišta 2018. i 2019. godine te istraživanje dostupne dokumentacije u Arhivskom sabirnom centru Korčula-Lastovo. Iz razgovora s kazivačicama saznala sam da je na odjelu plastike bilo zaposleno oko 70 posto žena.

One sulaminirale brodove, nanosile slojeve smole i acetona i tako doslovno svojim rukama stvarale maestrale, vjerojatno najpoznatije modele brodova koji su izašli iz Grebena. Uz to se još otvarao socijalni kontekst koji je, nažalost, tipičan za posttranzicijsko razdoblje u Hrvatskoj, gdje je spregom loših političko-ekonomskih odluka škver odveden u stečaj, o čemu je detaljno pisao **Marko Andreis**, čiji je [tekst](#) dostupan na službenim internetskim stranicama Vele luke.

MATEJČIĆ: U najavi projekta stoji da se bavi „utišanom” ženskom povijesti brodogradilišta. Je li ona utišana i na samoj Korčuli i je li vaša suradnja s radnicama mijenjala što u (samo)percepciji njihove uloge u otočkoj brodogradnji?

PROTIĆ: Ne bih rekla da je ženska povijest brodogradilišta utišana na Korčuli, ali svakako nije u prvom planu. Mlađe generacije iz obiteljskih priča znaju da su im mame i bake radile u Grebenu, također još uvijek na samom ulazu u Velu Luku postoje napuštene velike hale, od koji je jedna pripadala plastici, tako da i dalje postoji fizički prostor podsjećanja. Same radnice se razdoblja provedenog u Grebenu sjećaju s mješavinom nostalgije i gorčine.

MATEJČIĆ: Navodite da ste kroz rad inzistirali na razlikama između muškog i ženskog iskustva rada i življenja, načina sjećanja, bilježenja i pričanja. Je li se radnice i radnike različito tretiralo u tvornici, u smislu plaća, radnih uvjeta i radnih zadataka, te kako se pak njihova sjećanja na radni vijek u Grebenu razlikuju?

PROTIĆ: Radnice su radile u smjenama po osam sati, uz polusatnu pauzu. Znakovita mi je rečenica jedne od kazivačica: „Trebalo je imati oko, trebalo je imati ruku, a kada su bila velika lijevanja koća i vojnih brodova, tu smo ruknuli svi, nije tu bilo tko je muško, a tko žensko, bili smo svi.“. Radnice su se više sjećale atmosfere i međuljudskih odnosa koji su vladali u brodogradilištu i koji su unatoč teškom fizičkom radu bili skladni, pogotovo u razdoblju od 1973. do 1985.

Radnici su se više sjećali detalja vezanih uz modele i tipove brodova te pokusa vezanih uz vatrootpornost čamaca za spašavanje namijenjenih za tankere, koji su se također radili u Grebenu. Zajednička sjećanja vezana su uz važnije i poznatije i veće brodove kao što je bila izrada koća za Somaliju, rad na Kraljici mora, motornom jedrenjaku ili pak Modroj lasti, s kojom je plovio književnik **Joža Horvat**.

MATEJČIĆ: Kako je, zapravo masovan, tvornički rad otočanki, jer je Vela Luka imala i tvornice koje spominjete – za preradu i konzerviranje ribe Jadranka i tvornicu limene ambalaže 8. mart, u kojima je većina radne snage bila ženska – utjecao na emancipaciju žena, na njihovu poziciju i u društvu i u obiteljima?

PROTIĆ: Iz današnje perspektive, u kojoj je dosta mojih prijatelja i prijateljica otišlo živjeti u inozemstvo i kada se u vrijeme političkih izbornih kampanja u javnim prostorima još uvijek preispituju osnovna ženska prava, čini mi se da su ta vremena bila socijalno osjetljivija. Masovan tvornički rad otočanki je u velikoj mjeri pridonio emancipaciji žena i jačanju njihove pozicije u obitelji i društvu.

U razgovoru s jednom od kazivačica saznale smo da je kupila novi auto bez podizanja kredita, kao, naglašavam, radnica u odjelu plastike. S druge strane, postojanje svih tih tvornica, u kojima su ponekad bili zaposleni zajedno bračni parovi, omogućavalo je stalan izvor prihoda obiteljima koje su zbog osiguranih materijalnih uvjeta ostajale živjeti na otoku. Tvornice su radile tijekom cijele godine i društvo nije toliko bilo usmjereno na kratkoročnu zaradu od turizma, što je danas slučaj i što je dugoročno neodrživo.

MATEJČIĆ: Greben je za tri milijuna kuna u stečaju prije dvije godine kupila tvrtka Global grupa, koja nema prethodna iskustva u brodogradnji. Najavili su promjenu imena tvornice, no nema vijesti da su počeli s proizvodnjom?

PROTIĆ: Tako je, za vrijeme rada na projektu, dok smo u dva navrata snimale i radile na postojećoj dokumentaciji, prostor brodogradilišta se čistio i preuređivao. U hali za montažu su preostala dva gotovo završena, a nikad isporučena broda grčkoj obalnoj straži. Greben sigurno neće ponovno raditi u onom opsegu u kojem je to bilo moguće do ranih dvijetisućitih. Preostaje za vidjeti hoće li se brodogradilište preusmjeriti na manje popravke plovila u vrijeme trajanja turističke sezone. No, to je zaista veliki prostor koji spada u pomorsko dobro i bojim se da će prenamjena ići u smjeru investicija u turizmu. Voljela bih da me stvarnost demantira.

MATEJČIĆ: Vaš će se projekt u 2021. realizirati kao virtual reality instalacija i izložba. Što možemo očekivati?

PROTIĆ: Možete očekivati priču iz pozicije fiktivnog ženskog lika Danice, koja objedinjuje perspektive svih kazivačica s kojima smo razgovarale. Ženski štrajk koji se u stvarnosti nikad nije dogodio, što je referenca na događaje vezane uz neovisni sindikat Solidarnost i događaje

u gdanjskom brodogradilištu 1980. Apstrahirani i napušteni virtualni prostor za čije je oblikovanje zaslužna **Marta Stražičić**. Kompoziciju zvuka, koja uz naraciju evocira otočke zvukove cvrčaka, mora koju je skladala **Manja Ristić**. Nadam se da ćemo unatoč pandemiji osim u Zagrebu u galeriji Miroslav Kraljević, imati priliku prezentirati projekt na otoku Korčuli. Jako me zanimaju reakcije lokalne publike.

[Dijana Protić, Graditeljica maestrala,](#)

[Impressum](#) [Oglašavanje](#) [Kontakt](#) [Karijere](#) [Uvjeti korištenja](#) [Pravila o privatnosti](#)

Sva prava pridržana © 2021 Telegram Media Grupa d.o.o.